

О. В. ГАРАГОНИЧ

GARAGONYCH O.

кандидат юридичних наук, доцент, професор
кафедри цивільного, господарського права
та процесу, Академія адвокатури України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНВЕТОРІВ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ**CURRENT ISSUES OF PROTECTION OF JOINT STOCK COMPANIES INVESTORS RIGHTS**

*Тези доповіді на Науковій конференції аспірантів, молодих вчених і практиків
«Актуальні питання законодавчого й організаційного забезпечення здійснення правової допомоги в Україні»,
27 березня 2015 року, Київ, Академія адвокатури України*

Одним із найважливіших засобів забезпечення виходу країни з кризи, досягнення реальних структурних зрушень в економіці, технологічного переозброєння, підвищення якісних показників господарської діяльності, оновлення застарілих основних виробничих фондів є залучення інвестицій. При цьому, вирішенню питань ефективного залучення та використання інвестицій в економіку України поряд з корупцією перешкоджає назахищеність інвесторів, особливо в корпоративному секторі.

Реальний стан правового забезпечення в Україні захисту прав інвесторів у корпоративному секторі може бути проілюстровано на ситуації, що склалася в ПАТ «Укрнафта» та ПАТ «Укртранснафта». У цих акціонерних товариствах (далі – АТ) держава, володіючи (безпосередньо чи опосередковано) як інвестор контрольними пакетами акцій, роками була позбавлена можливості реально впливати на оперативне управління господарською діяльністю цих підприємств, брати участь у розподілі прибутків, реалізації інших корпоративних прав. У результаті майно державного сектору економіки використовувалось в інтересах потужної фінансово-промислової групи, а державний бюджет щороку втрачав мільярди гривень. І це при тому, що на сторожі інтересів держави, як інвестора, стоїть потужний державний апарат з законодавчими, виконавчими, правоохоронними і судовими органами. Що в такому разі говорити про захищеність прав та інтересів звичайних інвесторів.

У таких умовах пріоритетною метою правового регулювання діяльності АТ стає запровадження

ефективних правових механізмів захисту прав інвесторів. Певні кроки у цьому напрямку уже робляться.

Так, 2 березня 2015 року Верховною Радою України у першому читанні було прийнято за основу проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів (реєстр. № 2259) [1]. 19 березня 2015 року парламент ухвалив Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» № 272-VIII, який був підписаний Президентом України 25 березня 2015 року [2].

Проектами зазначених Законів, серед іншого, передбачається підвищення рівня захисту прав інвесторів в Україні через:

- запровадження похідного позову (право міноритарного акціонера подати позов в інтересах АТ про відшкодування збитків);
- впровадження відповідальності посадових осіб господарських товариств у випадку завдання шкоди товариству їхніми неправомірними діями;
- встановлення порядку визнання правочину, вчиненого посадовою особою, недійсним та повернення прибутку, отриманого за результатами такого правочину;
- надання права позивачу на отримання відшкодування від товариства своїх витрат у зв'язку з судовим розглядом справи за позовом до посадової особи товариства про відшкодування завданих товариству збитків – у межах фактично одержаних товариством сум;

- створення умов для переходу квазі-публічних АТ у приватну форму;
- введення інституту «незалежних директорів», які будуть представляти інтереси міноритарних акціонерів у публічних АТ;
- встановлення детального регулювання угод із заінтересованістю, яке буде враховувати інтереси всіх акціонерів;
- запровадження єдиного підходу до зниження кворуму для всіх АТ, в тому числі, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави і де вона є власником 50% і більше простих акцій;
- удосконалення механізму обрання кандидатів та діяльності органів АТ;
- встановлення заборони зміни статутом АТ обсягу прав акціонерів щодо внесення пропозицій до порядку денного загальних зборів АТ, а також пропозицій щодо нових кандидатів до складу органів товариства та порядку їх внесення;
- удосконалення механізму прийняття наглядовою радою АТ рішень у разі дострокового припинення повноважень одного чи декількох членів наглядової ради;
- удосконалення механізму виплати АТ дивідендів, у т.ч. шляхом надання акціонеру права звертатися до нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису нотаріусом у разі невиконання виплати АТ дивідендів (забезпечує стягнення заборгованості у безспірному порядку).

На думку розробників проектів зазначених нормативно-правових актів, реалізація передбачених в них законодавчих ініціатив забезпечить адаптацію законодавства України до законодавства Європейського Союзу в частині захисту прав інвесторів, надасть позитивний сигнал для інвесторів (внутрішніх та зовнішніх), покращить інвестиційний клімат та імідж України.

Загалом, запропоновані новації корпоративного законодавства відповідають актуальним потребам корпоративного сектора. На необхідності внесення наведених вище законодавчих змін неодноразово наголошувалось і науковцями, і юристами-практиками, і представниками бізнесу.

Позитивно оцінюючи вищезазвані зміни до законодавства, вважаємо необхідним, звернути увагу і на приховані загрози законодавчих новел.

Так, запроваджувані правові механізми захисту прав інвесторів (похідний позов, притягнення до відповідальності посадових осіб АТ, визнання недійсними правочинів товариства та ін.) на практиці можуть використовуватися для розпалювання корпоративних конфліктів, рейдерства, корпоративного шантажу, усунення конкурентів тощо. Зменшенню імовірності випадків зловживання акціонерами передбаченими законодавчими новаціями правами могли б сприяти деталізація у законодавстві передумов та підстав подання позовів, уточнення предмету позову, визначення підсудності зазначених категорій справ.

Збільшення кількості імперативних норм створює додаткові перешкоди АТ для організації корпоративних процесів таким чином, щоб вони оптимально відповідали специфіці конкретного товариства. До того ж, це підвищує ризик застосування фінансових санкцій до АТ, діяльність яких знаходиться у зоні постійного нагляду регулятора, наділеного повноваженнями «жорстко карати» порушників корпоративного законодавства.

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що незважаючи на певні недоліки, у будь-якому випадку прийняття цих Законів є позитивним кроком, який свідчить про наміри держави реформувати корпоративне законодавство з метою забезпечення дієвого захисту інвесторів АТ в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів № 2259 від 27.02.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2259&skl=9
2. Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства»: Закон України від 19 березня 2015 року № 272-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/272-viii>